

Dagdaky arwahlar

Category: Geň-taňsy wakalar, Kitapcy

написано kitapcy | 21 января, 2025

Dagdaky arwahlar DAGDAKY ARWAHLAR

Bulutlardan-da belentdedik. Çowkardagyň depesine barýan ýoda pesräkdäki dag depelerine ýarmaşyp, ýene ýokarlygyna gidýärdi. Beýiklige çykanymyz üçin aýaklarda ysgyn-mydary galmandy. Selçeň howada belentlige üç sagatdan gowrak dyrmaşanymyz üçin bolsa gerek, biziň toparymyzdaky dört adam agyr-agyr dem alýardy. Indi dynç almak üçin oňalyrak ýer agtarýardyk.

Çep tarapymyzda Kaşgasuwyň mawy tolkunlary, aňyrrakda hem Isgender başyny dik tutup oturdy. Bu ýerler şeýle bir gözeldi welin, seredip doýup bolanokdy. Hol-ha, biziň guran çadyrlarymyz otluçöp gaby ýaly bolup görünýär. Ýap-ýaşyl otlar, asmanda ýüzüp ýören ap-ak bulutlar bu gözelligi has-da görklendirýärdi. Biziň ýol alan gerşimiziň sag tarapynda başga bir gözellik bar: holha, Gyzymazaryň gyzyly toprakly ýerleri aýyl-saýyl bildirip dur. Çandyrdäniň wehimli güwwüldüsi eşidilýär. Asmanda Gün ýaldyrap duran hem bolsa, birden sähel aşakda topbak-topbak bulutlar gaýyp ýör. Göwnüňe bolmasa dag gerişleriniň etegini tutuşlygyna duman gaplap alan ýaly. Çep tarapymyzda hem duman goýalyşyp ugrady. Gün barha gün batara süýşýärdi. Bize bolsa, menzile ýetmek üçin ýene bir sagat gowrak ýol ýöremek gerek. Gap-gara daşlyk ýerde oturyp azrak, nepesimizi sazlanymyzdan soň ýene-de ýola düşdük. Yzly-yzyna tirkeşip barýarys:

□ Arwah!!!

Gygyryp goýberen yzdan gelýän Kadyrly. Ol elini çep tarapa uzadyp, Kaşkasuw kölüni görkezýärdi. Ýüzünde bolsa, gorky

alamatlary doňup galypdyr.

□ Arwahlar! Ap-ak geýnen arwahlar!...

Hemmämiz duman gaplan köle tarap seredip, örän täsin hem biraz gorkunçly hadysany gördük.

Ap-ak duman arasynda salgym budur-sudur bolup görünüň bir zat peýda boldy. Onuň töwereginde her hili reňkler jilwelenýärdi, ortasynda bolsa haýbatly adamlar ýöräp gelýärdi. Ýok, ýöräp, däl, göýä hereketsiz zatsyz... süýşüp gelýärdi. Gar adamlary hakynda okanlarym ýadyma düşdi. Dogrudan hem olar gar adamlarymyka?

Onda näme dumanyň arasynda salgym bolup durlar? Üstesine-de barha haýbatly görnüşe girip barýarlar. Aklyň çatar ýaly zat däl. Ýa başga planetadan gelenlermi? Öz şekilini üýtgetmegi başaryan jandarlarmy?

Dil ýarmaga hiç kim het edenokdy. Dumanyň arasynda gabarasy barha artyp barýan adamlary hemmämiz lal-jim bolup synlaýardy. Arkamdaky agram salyp duran goş haltamy düşürdim, birdenem... Özümü tanap galdym.

Şol haýbatly »arwahlaryň biri özüm ekenim!« »Dag arwahlary« hakda okanym güpbe ýadyma düşdi.

Biziň görenimiz tebigatyň täsin hadysalarynyň biri bolup, şuňa meňzeş hadysany 1941-nji ýylyň fewralynda Krym meteorologiýa stansiýasynyň başlygy hem gören eken. Ol meteostansiýadan çykyp duman arasynda ullakan bir şekili görüpdür. Birnäçe wagtdan soň ol şekil aýdyňlaşyp, örän ullakan bir adama öwrülip başlapdyr. Şondan soň dumanyň arasynda haýbatly bir göwre peýda bolupdyr.

Onuň töwereginde tegelek ýagtyk bar eken. Ol bir minut töweregi görünip durup, soň ýuwaş-ýuwaşdan şekilini özgerdip başlapdyr we soň dumana siňip, görünmän galypdyr.

Ylym taryhynda mälüm bolan bu tebigat hadysasyna Germaniýanyň Brokken daglarynyň ady bilen baglanyşykly »Brokken salgymlyary« diýip at beripdirler. Bu dagda aram-aram ullakan adamlaryň şekili peýda bolup durýar. Her zada ynanyberýän adamlar olary: »0 dünýäden gelenler« hökmünde kabul edýän ekenler. Ol Brokken daglarynda albastylaryň we jadygöýleriň bardygyna ynanýarlar. Emma bu täsin tebigat hadysasynyň düşündirilişi aňsat: »Dag arwahlary« □ şol wagt dagda ýören adamlaryň öz saýalary.

Eger gün çykýan we ýaşýan wagty adam belent daga çyksa, gün şöhesi gapma-garşy tarapdaky bulutlara onuň saýasyny salýar. Ol adatça örän ullakan görnüşde bolýar. Şeýle »arwahlary«

Sihote Alin daglarynda injener-geolog M.Swetow hem görüpdür. »Brokken salgymalaryna» köplenç lýotçikler gabat gelýärler. Samalýot bulutlaryň arasynda uçup barýarka» saýasy öwşün atýan reňkli halkanyň içinde onuň gorkunç sypatda görüňän halaty bolýar.

Emma näme üçin »dag arwahlary» her daýym görnende reňkli halka içinde görüňär. Dumanyň hem, buludyň hem juda maýda suw damjalaryndan, buz kristallaryndan ybaratdygy mälimdir. Gün şöhesi buludyň arasyndan öteninde döwülýär we reňkli kysymlara bölünýär. Şonuň üçin hem dagdaky saýalaryň töwereginde reňkli halkalar peýda bolýar.

Şeýle hadysany adaty ýagdaýda hem synlamak mümkin. Meselem, dumanlu gijede telegraf sütüninde ýanyp duran elektrik çyrasynyň töwereginde hem şeýle reňkli halka görmek bolýar. Eger öz kelläňiziň töwereginde peýda boljak reňkli halkany göresiňiz gelse, ertir irden turup, häli gök otlukdan çyg göterilmänkä güneşe bakyp duruň. Şonda otluga düşýän kölegäňiziň töwereginde reňkli halka peýda bolmagy mümkin. »Brokken salgymalary» hadysasyny, ine şeýle düşündirmek bolýar. Reňkli halka içindäki ullakan adamlar □ saýalarymyz biziň golaýmyzda, tä bulutlaryň gurşawyndan çykýançak ýoldaş boldular...

Serdar KARABAYEW.

«Ýaş kommunist» gazetini, 1989 ý. Geň-taňsy wakalar